

Om gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ingår i utbildningen på ett nationellt program i gymnasiesärskolan och kan även utföras inom särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Det är en uppgift om 100 gymnasiesärskolepoäng som är inriktat mot ett yrkesområde inom ramen för programmålen för ett nationellt program inom gymnasiesärskolan. Gymnasiesärskolearbetet är tänkt att vara ett kvitto på att eleven är förberedd för arbete inom ett visst yrkesområde. Det finns mål för gymnasiesärskolearbetet, men ingen särskild ämnesplan. Gymnasiesärskolearbetet är ingen kurs.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Målen för gymnasiesärskolearbetet är en del av gymnasiesärskolans program mål och betonar att gymnasiesärskolearbetet ska inriktas mot programmets karaktär. Programmålen ska styra utbildningen och därmed också gymnasiesärskolearbetets utformning och innehåll.

I programmålen för de nationella programmen, utom programmet för samhälle, natur och språk, framgår följande mål för gymnasiesärskolearbetet:

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som gäller för programmet. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

I programmålen för programmet för samhälle, natur och språk framgår följande mål för gymnasiesärskolearbetet:

Gymnasiesärskolearbetet ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom ett yrkesområde. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

Det innebär att gymnasiesärskolearbetet på programmet för samhälle, natur och språk kan genomföras inom olika yrkesområden. För övriga program ska gymnasiesärskolearbetet genomföras inom programmets karaktär.

Gymnasiesärskolearbetets utformning och innehåll

Rektor ska utse en ansvarig lärare för elevens gymnasiesärskolearbete. Ansvarig lärare ska utforma gymnasiesärskolearbetet för den enskilde eleven och avgöra vad det ska innehålla utifrån målen. Det kan utformas på många olika sätt men det ska inriktas mot ett mer eller mindre avgränsat yrkesområde. Gymnasiesärskolearbetet ska innehålla ett urval av arbetsuppgifter inom ett avgränsat yrkesområde och anpassas efter elevens förutsättningar. Arbetet ska organiseras och utformas så att

eleven får visa sitt yrkeskunnande och vad han eller hon kan utifrån det eleven lärt sig tidigare i utbildningen. Därför är det lämpligt att en elev genomför sitt gymnasiesärskolearbete i slutet av utbildningen.

Gymnasiesärskolearbetet ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter. Vad som är vanligt förekommande arbetsuppgifter varierar för olika yrkesområden och även över tid. Det kan finnas arbetsuppgifter som endast kan utföras under en viss tid på året eller arbetsuppgifter och arbetsmetoder som är mer vanligt förekommande inom branschen under en viss tidsperiod. Arbetsuppgifterna behöver anpassas till de möjligheter som finns där gymnasiesärskolearbetet ska genomföras.

Gymnasiesärskolearbetet kan genomföras av en elev enskilt, tillsammans med en annan elev eller i en grupp med andra elever. Oavsett konstellation så ska det vara tydligt vad som förväntas av den enskilda eleven.

Gymnasiearbetet kan genomföras på en arbetsplats utanför skolan eller på skolan. Arbetsplatsen kan exempelvis vara en plats där eleven tidigare i sin utbildning haft arbetsplatsförlagt lärande. När gymnasiesärskolearbetet genomförs på en arbetsplats utanför skolan är det rimligt att handledaren och eventuellt andra på arbetsplatsen får möjlighet att delta vid utformningen. Det finns inget som hindrar att eleven själv är delaktig i att utforma uppgift och innehåll i sitt gymnasiesärskolearbete.

Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Planeringen omfattar till exempel besök på arbetsplatsen, möte med arbetskamrater och förberedelse på arbetsuppgifter som ingår i gymnasiesärskolearbetet. Det sker innan genomförandefasen påbörjas. Den dagliga planeringen under genomförandefasen innebär att eleven planerar vilka arbetskläder och eventuell skyddsutrustning som ska användas, vilka eventuella redskap och verktyg som ska tas med samt planering av hur arbetsuppgifterna ska genomföras. Med det sistnämnda kan eleven visa att hon eller han förstår helhetsituationen kring de arbetsuppgifter som ska genomföras. Därefter genomför eleven arbetsuppgifterna. Under den utvärderande och reflekterande delen av gymnasiesärskolearbetet kan eleven återkoppla till planeringen och de mål som är uppsatta för gymnasiesärskolearbetet. Det handlar om att tillsammans med handledaren reflektera över och utvärdera den egna arbetsinsatsen utifrån uppsatta mål.

Det finns inga nationella krav på hur gymnasiesärskolearbetet ska redovisas. Bara i de fall där eleven gör sitt arbete om ett område där en skriftlig dokumentation eller redovisning är en vanlig arbetsuppgift som gymnasiesärskolearbetet behöver vara skriftligt.

Betyg och bedömning

Ansvarig lärare beslutar om betyget på elevens gymnasiesärskolearbete och det ska även finnas en medbedömare för varje gymnasiesärskolearbete. Medbedömaren ska ha erfarenhet av det yrkesområde som gymnasiesärskolearbetet handlar om. Om gymnasiesärskolearbetet helt eller delvis har genomförts på en arbetsplats utanför skolan ska handledaren vara medbedömare.

Varje elevs gymnasiesärskolearbete ska bedömas och betyg sättas individuellt. Om några elever genomför sina gymnasiesärskolearbeten i grupp eller om flera elever har samma uppgift för sitt gymnasiesärskolearbete, så måste läraren kunna följa elevens individuella arbete för att skaffa sig ett bedömningsunderlag för varje enskild elev.

Det är utifrån uppsatta mål för gymnasiesärskolearbetet som läraren med stöd av medbedömaren bedömer om elevens gymnasiesärskolearbete är godkänt eller inte. Bedömningen görs utifrån de kunskaper, färdigheter och förmågor som finns beskrivna i programmets program mål och anpassas efter innehållet i gymnasiesärskolearbetet. Ansvarig lärare konkretiserar grunderna för

bedömningen av elevens gymnasiesärskolearbete i form av en punktlista. Listan utgör ett stöd för en helhetsbedömning av elevens förmåga att utföra sina arbetsuppgifter. Läraren informerar om grunderna för bedömningen vilket innebär att läraren och eleven går igenom punkterna innan eleven genomför sitt gymnasiesärskolearbete.

De kunskapskrav som rör säkerhet och de som hänvisar till lagar, förordningar eller myndigheters föreskrifter ska alltid uppfyllas för att gymnasiesärskolearbetet ska godkännas.

Den elev som nått målen för gymnasiesärskolearbetet blir godkänd. I annat fall ska betyg inte sättas men det bör framgå av gymnasiesärskolebeviset att eleven påbörjat ett sådant arbete, vilken inriktning det har haft och hur långt eleven nått i arbetet.

Om Skolverkets exempel på gymnasiesärskolearbeten

Skolverket har tagit fram exempel på gymnasiesärskolearbeten som stöd till lärare i såväl gymnasiesärskolan som i särskild utbildning för vuxna. Syftet med exemplen är att de ska fungera som inspiration och diskussionsunderlag i lärarens arbete med att utforma uppgifter för gymnasiesärskolearbetet. De exempel som har tagits fram har olika utformning och berör flera yrkesområden, för att tillsammans kunna bidra med olika uppslag och idéer i utvecklingsarbetet. I exemplen ges även förslag på hur gymnasiesärskolearbetet kan bedömas.

Exemplen

Exemplen på gymnasiesärskolearbete har olika utformning och innehåll när det gäller var eleven genomför sitt gymnasiesärskolearbete, omfattning av arbetsuppgifter och svårighetsgraden på uppgifterna. Arbetsuppgifterna ska anpassas till elevens förutsättningar och hänsyn ska tas till arbetsplatsens möjligheter. Utifrån dessa förutsättningar beskrivs hur eleven ska planera, genomföra och utvärdera sitt gymnasiesärskolearbete. I exemplen konkretiseras även grunderna för bedömningen i form av en lista med punkter. I dessa beskrivs vilka förmågor eleven ska uppnå för ett godkänt betyg.

Exemplen är skrivna efter en gemensam mall. Gymnasiesärskolearbetet inleds med en rubrik som beskriver arbetets inriktning och en övergripande text om innehållet i elevens gymnasiesärskolearbete. Därefter beskrivs vad eleven ska göra under rubrikerna planering, genomförande och utvärdering. Gymnasiesärskolearbetet avslutas med vad som krävs för att arbetet ska godkännas.

Elevens uppgift

Samtliga exempel inleds med en övergripande uppgiftsbeskrivning som anger vad den namngivna elevens gymnasiesärskolearbete ska innehålla samt hur länge eleven ska arbeta med uppgiften.

Exempel:

Lars har fått i uppgift att i sitt gymnasiesärskolearbete utföra olika arbetsuppgifter med varuhantering i en större livsmedelsbutik under fyra veckor. Det handlar om att ta emot olika transporter med varor och placera dessa på lagret samt plocka upp varor på hyllorna i butiken, sortera dessa efter datummärkningen och plocka bort skadade varor. Han ska även sortera kartonger och annat transportmaterial för återvinning. Arbetet ska utföras på ett hygieniskt, ergonomiskt och säkert sätt. Lars samtalar ofta med handledaren och varje vecka görs en utvärdering av arbetsinsatsen. (Programmet för administration, handel och varuhantering)

Elsa har fått i uppgift att i sitt gymnasiesärskolearbete utföra olika arbetsuppgifter inom äldreomsorgen under fyra veckor. Det handlar om att stödja de äldre i vardagen som att bädda sängen, ta med den äldre på en promenad, läsa tidningen, förbereda måltiderna och hjälpa till vid måltiderna. Elsa ska varje dag duka för frukost och lunch, hämta matvagnen och hjälpa till och servera mat och dryck. Hon hjälper "Anna" att ta sig till måltiderna och ser till att hon får i sig maten. Elsa dukar av och iordningställer efter måltiderna och går tillbaka med matvagnen. Varje dag utvärderar Elsa sitt arbete tillsammans med sin handledare. (Programmet för hälsa, vård och omsorg)

Elevens gymnasiearbete

Under denna rubrik beskrivs vad den namngivna eleven gör i sitt gymnasiesärskolearbete. I varje exempel beskrivs vad eleven ska utföra under rubrikerna planering, genomförande och utvärdering. Omfattning av dessa tre delar är olika stora i olika exempel beroende på hur respektive exempel har utformats. I gymnasiesärskolearbetet ska eleven visa att han eller hon är förberedd för arbete inom ett yrkesområde och kan utföra arbetsuppgifterna på ett tillfredställande sätt.

Planering

Under planeringsdelen ska eleven förbereda sig för gymnasiesärskolearbetet. I flertalet exempel besöker eleven arbetsplatsen för att bekanta sig med personalen och orientera sig på arbetsplatsen. Eleven får även möjlighet att på plats ta reda på och förbereda de arbetsuppgifter som ingår i gymnasiesärskolearbetet. Omfattning och innehåll varierar beroende på elevens förutsättningar och arbetets innehåll.

Exempel

Gustav besöker arbetsplatsen vid minst fyra tillfällen under vårterminen i årskurs 4. Han har tidigare under utbildningen haft en del arbetsförlagd utbildning på detta företag. Gustav bekantar sig åter med företagets lokaler, maskiner och personal. Han diskuterar med handledaren om vad han ska göra under sitt gymnasiesärskolearbete. Gustav och handledaren går igenom de maskiner som han kommer att använda och han får provköra maskinerna. Speciellt uppmärksammas arbetsmiljö och säkerheten vid skötseln av maskinerna. (Programmet för hantverk och produktion)

Varje fredag förmiddag under höstterminen år 4 bekantar sig Tim med personal, lokaler och arbetsuppgifter på skolans vaktmästeri. Han går bredvid en av vaktmästarna. Inför varje arbetsvecka, som ingår i gymnasiesärskolearbetet, studerar Tim den digitala plattformen tillsammans med yrkesläraren. Tillsammans väljer de ut för Tim lämplig arbetsuppgift. Det kan till exempel handla om att sätta upp lister, måla om en dörr, rensa ett avlopp och skoita snö och sanda på vintern. Tim besöker platsen där arbetet ska utföras och med hjälp av mobilkamera dokumenterar han och bedömer vad arbetsuppgiften kräver. I samråd med handledare förklarar Tim hur han har tänkt genomföra uppgiften. Han beskriver också viktiga säkerhetsaspekter och vilken säkerhetsutrustning som behövs för uppgiften. (Programmet för fastighet, anläggning och byggnation)

Genomförande

Genomförandedelen behöver vara tillräckligt omfattande för att eleven ska ha möjlighet att visa sitt yrkeskunnande i en verklig situation. I exemplen anges därför tidsomfattningen för genomförandet. Genomförandet omfattar i regel sammanlagt fyra till fem veckors arbete. I några exempel ska eleven genomföra arbetsuppgifterna i flera perioder på grund av arbetsuppgifternas karaktär.

Exempel

Under fyra veckor utför Lars arbetsuppgifter med varuhantering i livsmedelsbutiken. Han hjälper till att ta emot transporter med varor och placerar med hjälp av lämpliga redskap varorna i butikens lager. En annan arbetsuppgift är att fylla på varor i butikens hyllor. Han hämtar varorna på lagret med hjälp av lämpliga redskap, öppnar kartongerna, torkar av hyllorna, ställer varor med kort datum längst fram och tar bort skadade varor som inte kan säljas. Lars utför arbetsuppgifterna på ett hygieniskt, ergonomiskt och säkert sätt

och besvarar kundernas frågor på ett serviceinriktat sätt. Han tar även hand om kartongerna och använder kartongpressen för återvinning av förpackningsmaterialet. (Programmet för administration, handel och varuhantering)

Under fyra veckor utför Anders arbetsuppgifter med rekonditionering av bilar. Första och andra veckan tar Anders bort dekalerna på bilarna och dammsuger dem invändigt och i bagageutrymmena. Han putsar bilarnas fönster, rengör och tar på vinylglans på panelerna.

Tredje och fjärde veckan rengör Anders bilarna utvändigt. Han avfettar, tvättar med schampo, putsar fönster utvändigt och rengör fälgarna. Anders vaxar och polerar bilarnas karosser. Anders arbetar på ett ergonomiskt och säkert sätt och tar hand om använt material på ett för miljön hållbart sätt. (Programmet för fordonsvård och godshantering)

Utvärdering

I exemplen handlar elevens utvärdering huvudsakligen om att utvärdera och reflektera över sina utförda arbetsuppgifter och resultat. Val av material och metod, kvalitet och resultat samt samarbete med andra kan till exempel ingå i elevens utvärdering, liksom att reflektera över sin egen arbetsinsats. Arbetsmiljö och säkerhet ska alltid tas upp i utvärderingen. I exemplen genomförs utvärderingen tillsammans med handledaren vid flera tillfällen.

Exempel

I slutet av arbetsdagen samtalar Elsa med sin handledare, utvärderar och reflekterar över hur dagen med "Anna" varit. Samtalen handlar också om hur Elsa bemött de äldre på boendet och om samarbetet med arbetskamraterna samt om hon arbetat på ett etiskt, hygieniskt, ergonomiskt och säkert sätt. I slutet på varje vecka sammanfattar Elsa tillsammans med sin handledare arbetet under veckan och om några förändringar ska göras till nästa vecka. Den sista veckan sker utvärderingen även tillsammans med läraren. (Programmet för hälsa, vård och omsorg)

I slutet av varje arbetsdag samtalar Rolf med sin handledare om det arbete som han utfört under dagen. Samtalen handlar om kvalitet, säkerhet och om varför dessa skogsvårdande åtgärder bör utföras i ett hållbart samband. I slutet av varje period utvärderas Rolfs förmåga att plantera ny skog respektive röjning på områden som behöver gallras. Den sista veckan sker utvärderingen även tillsammans med läraren. (Programmet för skog, mark och djur)

Om bedömningen i exemplen

Det är utifrån målen för gymnasiesärskolearbetet som läraren bedömer om elevens gymnasiesärskolearbete är godkänt eller inte. Betyg på elevens gymnasiesärskolearbete beslutas av läraren efter att medbedömaren har yttrat sig. Eftersom målen för gymnasiesärskolearbetet är generellt uttryckta behöver läraren konkretisera grunderna för bedömningen av elevens gymnasiesärskolearbete.

I alla exemplen har läraren tagit fram en punktlista med de kunskaper, färdigheter och förmågor som eleven ska bedömas utifrån och med utgångspunkt från programmålen. Eleven ska informeras om grunderna för bedömningen. Därför går läraren igenom punktlistan innan gymnasiesärskolearbetet genomförs.

Exempel

- *förmåga att välja och använda för arbetsuppgiften lämplig metod, material och redskap*
- *förmåga att utföra arbetsuppgifter inom vaktmästeri på ett tillfredsställande sätt*
- *förmåga att utföra arbetsuppgifterna på ett ergonomiskt och säkert sätt*
- *förmåga att använda digital teknik*
- *förmåga att arbeta på ett serviceinriktat sätt och samarbeta med andra (Programmet för fastighet, anläggning och byggnation)*

- *förmåga att möta och bemöta de äldre på ett etiskt och stödjande sätt*
- *förmåga att utföra arbetsuppgifterna på ett tillfredställande sätt*
- *förmåga att utföra arbetsuppgifterna på ett hygieniskt, ergonomiskt och säkert sätt*
- *förmåga att samarbeta med andra (Programmet för hälsa, vård och omsorg)*

De kunskapskrav som rör säkerhet och de som hänvisar till lagar, förordningar eller myndigheters föreskrifter ska dock alltid uppfyllas för att gymnasiesärskolearbetet ska godkännas.